

Nieuwe wapens

Het internationaal humanitair recht is een geheel van regels die beogen de gevolgen van gewapende conflicten te beperken. Het beperkt de keuze van de strijders op het vlak van methoden en middelen van oorlogvoering en beschermt personen die niet of niet meer aan vijandelijkheden deelnemen. In het bijzonder het Eerste Aanvullende Protocol bij de vier Verdragen van Genève van 1949 (API) over de bescherming van slachtoffers van internationale gewapende conflicten omvat de basisprincipes op het vlak van het voeren van de vijandelijkheden. Het stelt dat het recht van de partijen bij een gewapend conflict om de methoden en middelen van oorlogvoering te gebruiken niet onbeperkt is en dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen strijders en burgers. Het Eerste Aanvullende Protocol verbiedt eveneens het gebruik van bepaalde wapens, alsook van bepaalde methoden en middelen van oorlogvoering en eist dat hun wettelijkheid wordt onderzocht. De meeste staten zijn vandaag gebonden door de bepalingen van het Eerste Aanvullende Protocol.

Verplicht onderzoek

Volgens artikel 36 van API is elke verdragsstaat verplicht bij de studie, ontwikkeling, aanschaf of invoering van elk nieuw wapen, alsook van elke nieuwe methode of middel van oorlogvoering, vast te stellen of het gebruik daarvan, in bepaalde of in alle omstandigheden door API of een andere regel van het internationaal recht, verboden is.

Het moet vermeld worden dat sommige staten die API nog niet ondertekend hebben, procedures hebben aangenomen om zich ervan te vergewissen dat hun wapens onderworpen worden aan dit soort van onderzoek.

Procedures en mechanismen

API preciseert niet hoe de wettelijkheid van wapens en methoden en middelen van oorlogvoering moet gebeuren. Het is dus de verantwoordelijkheid van elke verdragsstaat om de noodzakelijke administratieve, reglementaire en andere maatregelen te nemen om aan de verplichtingen van artikel 36 te voldoen.

De maatregelen die door de staten worden aangenomen, verschillen. Ze gaan van de oprichting van een comité verantwoordelijk voor dergelijke onderzoeken, tot de toewijzing van deze verantwoordelijkheid aan specifieke departementen binnen het Ministerie van Landsverdediging of de procureur-generaal van een specifieke tak van de strijdkrachten.

De comités die zijn opgericht, zijn gewoonlijk samengesteld uit vertegenwoordigers van het Ministerie van Landsverdediging, de strijdkrachten en het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Zij vergaderen regelmatig of wanneer noodzakelijk. In sommige gevallen kan beroep aangetekend worden tegen een genomen beslissing van het comité.

Op welke wijze het onderzoek ook wordt gevoerd, staten worden ertoe aangezet om een multidisciplinaire aanpak te hanteren die rekening houdt met het advies van militaire, juridische, medische en milieudeskundigen.

Staten worden ook aangeraden om de onderzoeken zo snel mogelijk aan te vatten, hetzij tijdens de studie- en ontwikkelingsfase van nieuwe wapens of een nieuwe methode of middel van oorlogsvoering, hetzij op het ogenblik van hun aanschaf of invoering, maar in elk geval vóór hun gebruik.

Staten die over een nationale commissie voor de implementatie van het internationaal humanitair recht beschikken, kunnen de aanvaarding van dergelijke onderzoeksprocedures aanmoedigen.

Draagwijdte van de onderzoeken

De verplichting om onderzoek te voeren naar de wettelijkheid van wapens heeft betrekking op alle nieuwe wapens en nieuwe methoden en middelen van oorlogvoering.

De uitdrukking ‘methoden van oorlogvoering’ verwijst onder andere naar de manieren waarop wapens worden gebruikt. Voorbeelden van methoden en middelen van oorlogvoering die API verbiedt, zijn niet-onderscheiden aanvallen, aanvallen op installaties die gevaarlijke krachten bevatten, wanneer zulke aanvallen ernstige verliezen onder de burgerbevolking veroorzaken en de uithongering van burgers.

Ook reeds bestaande wapens en methoden en middelen van oorlogvoering die gewijzigd worden, na onderworpen te zijn aan voorafgaandelijk onderzoek, vallen binnen de reikwijdte van artikel 36.

Alhoewel artikel 36 dit niet specifiek vereist, zouden de staten ook de wettelijkheid van wapens moeten onderzoeken die bestemd zijn voor uitvoer. Dit vloeit voort uit de verplichting van artikel 1, gemeenschappelijk aan de vier Verdragen van Genève van 1949 en het Eerste Aanvullende Protocol om de verdragen ‘na te leven en te doen naleven’.

Regels en factoren te overwegen bij de onderzoeken

Staten moeten bekijken of de onderzochte nieuwe wapens en methoden en middelen van oorlogvoering verboden zijn door het internationaal gewoonterecht of het verdragsrecht. Zij moeten eveneens de regels in verband met het voeren van de vijandelijkheden, inclusief deze van API, in overweging nemen.

In een aantal recente verdragen werden specifieke wapens en methoden en middelen van oorlogvoering verboden:

- Het Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxinewapens en inzake de vernietiging van deze wapens, 1972.
- Het Verdrag inzake het verbod van militair of enig ander vijandelijk gebruik van milieuveranderingstechnieken, 1976.

- Het Verdrag en zijn Protocollen inzake het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens die geacht kunnen worden buitensporig leed te veroorzaken of een niet-onderscheidende werking te hebben, 1980.
- Overeenkomst tot verbod van de ontwikkeling, de productie, de aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens, 1993.
- Verdrag inzake het verbod op het gebruik, de opslag, de productie en de overdracht van antipersoonsmijnen en inzake de vernietiging ervan, 1997.

De regels over het voeren van de vijandelijkheden, zoals vastgelegd in API, bevatten het verbod op wapens en methoden en middelen van oorlogvoering die:

- naar hun aard overbodig letsel of onnodig leed veroorzaken (art. 35, §2);
- bestemd zijn om omvangrijke, langdurige en ernstige schade aan het natuurlijk milieu toe te brengen, of die, naar kan worden verwacht, dergelijke schade zullen meebrengen (art. 35, §3);
- die niet kunnen worden gericht op een bepaald militair doel of waarvan de gevolgen niet kunnen worden beperkt zoals API vereist en die derhalve van aard zijn om zonder onderscheid militaire objectieven en burgers of hun goederen te treffen. (art. 51, §4).

Staten worden aangemoedigd om andere factoren in rekening te brengen zoals de militaire noodzaak voor en het bedoelde gebruik van nieuwe wapens en nieuwe methoden en middelen van oorlogvoering, de gevolgen voor de gezondheid en de beschikbare informatie over de aard van de verwondingen die zij veroorzaken (in het bijzonder wanneer deze elementen weinig of niet gekend zijn) en tenslotte of met een ander wapen of methode of middel van oorlogvoering, dezelfde militaire doelstelling kan worden bereikt.

België

In België rust de verplichting die voortvloeit uit artikel 36 van het Eerste Aanvullend Protocol op de Minister van Landsverdediging.

Op 18 juli 2002 richtte de Chef Defensie de ‘Commissie voor de Juridische Beoordeling van nieuwe wapens en nieuwe middelen of methoden van oorlogvoering’ op, die de Belgische krijgsmacht verplicht om nieuwe wapens, methoden en middelen van oorlogvoering systematisch aan een juridische beoordeling door de Commissie te onderwerpen.

Telkens wanneer de krijgsmacht een nieuw wapen, nieuw middel of nieuwe methode van oorlogvoering bestudeert, ontwikkelt of wenst aan te schaffen of in te voeren, moet dit voor juridische beoordeling aan de commissie worden voorgelegd. Dit moet in een zo vroeg mogelijk stadium en steeds vóór de aanschaf of invoering gebeuren.

Het is de Chef Defensie die op basis van het advies van de Commissie een beslissing neemt over het al dan niet aanschaffen van het nieuwe wapen. Hij bepaalt ook of er eventuele gebruiksbeperkingen moeten worden uitgevaardigd.

Indien na de behandeling van het dossier bijkomende relevante informatie bekend wordt of indien een beoordeeld wapen, middel of methode van oorlogvoering relevante wijzigingen ondergaat, moet het wapen, het middel of de methode van oorlogvoering opnieuw aan een juridische beoordeling door de commissie worden onderworpen.